

PAYING GUESTS

NYÁRI TAPASZTALATOK ezek, melyeket a magyar vidéken szereztem s melyeket tán nem érdektelen tél közepén elmondani — az eljövendő nyaralás számára. Vidéki tájainkat, a Balaton, Bakony, Mátra, Mecsek, Bükk, a Hegy alj a, Duna-Tisza mente vidékét a mai gazdasági válság alatt is mind többet látogatja a pesti ember. Vándorló kedvét és pihenésre való vágyát ugyan nem tudta megölni a pénztelensége sem, de valuta nem igen van kezében. A Lidó, Északi-tenger, Swinemünde, az Alpok s más hívogató helyek látogatása helyett felfedező útra kel. Vagy megnézi a magyar pénzen is megjárható hazai üdülőhelyeket, vagy a magyar vidék szép kúriáiba kerül fizető vendégként.

Szinte tragikomikus az a tény, hogy ez a paying-guests rendszer, mint annyi más józan intézmény is, a háború utáni szegény magyar glóbuson született. Angliában oly régi, hogy angol ismerőseink legtöbbször alig tudná megmondani eredetének idejét. Ott csaknem megszüntette a háború és a belőle támadt gazdasági zűrzavar, nálunk szinte egy csapásra kelt életre. Hogy nyomorunk egészséges magzatot hozott-e a világra, azt majd a jövő mutatja meg. Ma él és virul ez a gyermek s nevelőit e szűkös időkben oly téren juttatja anyagi előnyhöz, amely azelőtt inkább a romlásukat jelentette.

Az a jól megalapozott vidéki háztartás, a jó konyha, amely a ma sokat emlegetett „régii szép idők“ dinom-dánomjával csak a vagyont fogyasztotta, ma pénzt szállít a házhoz. Ha nem is lett újabb vagyion forrása, de azt legalább nem apasztja és olyan szerephez jutott a fizető vendég ellátása révén, amelynek józansága kívánatossá teszi állandóságát. Hallottam oly birtokosról, akinek nemcsak a saját háza van állandóan tele fizető vendéggel, de igénybe kell vennie más falusi házakban bérelt szobákat is vendégei részére. Úgy mondják, e boldog gazdának rég volt saját megélhetésére oly kevés gondja, mint ma!

Más okból is örülhetünk e szokás elterjedésének. Ma, amikor annyi okunk van félni a nemzeti társadalom további szociális széttagoltásától, valami missziófelét láthatunk abban a szeretetreméltóságban, amellyel vidéki kúriáink válogatás nélkül látnak vendégül — ha pénzért is — anyagi erejében gyengült gróft, pénzarisztokratát és lateinert, városba szorult dzsentrit és falura vágyó iparost, kereskedőt, polgárt és katonát. Kiki egyszerű módon találja meg nyári üdülése idején a városban hiába kergetett ideált, a „beatus possidens“ bár rövid lejáratú és csalfa, de mégis jóleső illúzióját.

Ugyan nem hiszem, hogy ez a paying-szisztéma bármelyik fél részéről a szociális asszimilálódás lehetőségének tudatát keltene fel,

további tartóssága és józan folytatása éppen e célzatosságtól való mentessége folytán mégis eredményes lehet e téren. Elég itt röviden arra rámutatnom, hogy azelőtt másnyelvű városainkat éppen a célzatosságtól, mentes és minden ilyirányú szervezést nélkülöző életfolyamat maga, a magyar életforma és kultúra szinte öntudatlan követése tette teljesen magyarrá!

Pénzbelileg kedvező következményei mellett ez volna e rendszer egyik erkölcsi hatása. A másik, anélkül hogy a nyaralásba általában hazafias motívumokat kellene belemagyaroznunk — hiszen nyaralni nem hazafiságból vagy hazafiatlanságból megy a kultúrember, hanem szükségből s vándorlókedvétől hajtva —, az az erkölcsi erőgyarapodás lenne, amely a magyar vidék és józan népe megismerésével jár. (Nem hiszem, hogy a nyaralás és utazás kérdéséből a magyar ember — minden elterjedt közhely ellenére is — kevésbé volna „hazafias“, mint más népek fiai. Találkoztam olyan olasszal, aki ismeri Budapestet, de még nem látta Firenzét s ismerek olyan angolt, aki otthonosabb Indiában és nálunk, mint saját szűkebb hazájában.)

A vidéket járva, alig lehet meghatottság nélkül nézni azt a heroikus küzdelmet, amelyet agrár lakosságunk pusztá létéért folytat. Mintha a Gondviselés megpróbáltatásunk terheit akarná növelni az egyes vidékeken évek óta ismétlődő aszályokkal és áradásokkal. E tengernyi gond és csapás közt ott áll a magyar paraszt mint a magyar társadalmi rend ma is konzervatív őrzője és jövőjének legnagyobb erőforrása. Az, „úr“-ral szemben való szolidáris érzését naív formában, de józan ésszel közli velünk: „Nem megyünk mi uram másfelé, se kommunistához, se balra,—csak olcsóbb volna a petróleum meg a ruha!“

Ez nézetem szerint a falu gazdasági problémájának egyik kulcsa.

A falu erkölcsi problémája a jó pap, jó tanító, jó jegyző, megértő és okos orvos és a szociális érzékű földesúr kezében van. Más a tartalma, más az arca a falusi életnek, ha ilyenekkel találkozunk az ember. Az ily vezetőkkal bíró faluban van kommunális érzék, nincs roham az adószedőkre, nincs kiélezett agrárkérdés, nincs gyűlölet a „nadrágos“ ember iránt; az ilyen helyen néma a gyűlölet s a tiszta emberszeretet hangján szólal meg a legszebb humánus. Az ilyen falu közel hozza a városi embert a gazdához!

Rövidlátónak mondhatnánk azt a társadalmat, amely a jó faluvezetést, ezt a 100%-os lélekmentő és nevelő munkát nem méltatja kellő jutalomra s rögtön gazdasági lehetetlenületről beszél, mihelyt nem a „produktív“ termelésre, hanem az „improduktív“ intellektuális munkára kéri tőle az adófilléreket.

Nehogy félreértsen a szíves olvasó. Fenti megjegyzéseimmel nem akarok avatatlan kézzel hozzányúlni a falu kérdéseihez, hisz a magyar agrár-problémák egyetemét nem tekinthetem oly egyszerűnek, hogy csupán „petróleum-ár“ kérdéssé vagy a pap (jegyző, tanító, orvos) választása személyi kérdésévé egyszerűsíthetném le. Az átfogó, intézményes megoldást alig fogjuk elkerülhetni! De ez csak fél megoldást jelent, ha az érintett erkölcsi kérdéseknek kellő fontosságot nem tulajdonítunk. Éppen hivatása miatt tulajdonít e sorok írója ez erkölcsi tényezőknek és az egyéni jó munkának nagyobb jelentő-

séget, mint az a gépek mai világában általában divatos. Pedig a gépen is csak a szellem uralkodik s nyugodtan vallhatjuk ma is a régi igazságot: az ember elveszti méltóságát, életének szép és nemes értékeit, — ha kielégülést csak anyagi téren keres!

ENGEN IS falura hívtott az idei nyár. Határállomáson szállók ki. Valamikor fürge, hosszú gyorsvonatok sorozata járt e síneken a Tátrába; velem egy három kocsiból álló rövid kis vonat érkezett ide, alig egy-két utas lézeng az ablakokban s néz farkasszemet a kíváncsi cseh fináncokkal.

Átkocsizunk a Hernád hídján. Csonka-Abaúj dombjain jár kocsink hegyen-völgyön át, eltávolodunk a folyótól, majd visszatérünk hozzá: itt már ez a határfolyónk! A túlsó oldalról „csehszlovákok“ színmagyar hangját halljuk, ekébe fogott lovaikat biztatják. Előttünk a Hernád szép széles völgye, jobbra-balra félkaréjban erdős hegyek változatos panorámája, egy-egy kopár kúpon várrom: Boldogkő, Regéc. Kúpos, erdőborította hegy lábánál őspark — szerencsére még nincs itt az alkonyat¹ — takar el egy nagy, tornyos várkastélyt! Előtte állunk meg. Téglalakú, zölddel befuttatott vén ház. Északi oldalán két zömök torony, köztük lépcsős feljáró, a hatalmas, vasveretes kapu felett régi óra. Csak az üdvözlésünkre fátyolt lengető várkisasszony hiányzik az ablakból, hogy teljesen a középkor hangulatát érezzük. Mátyás korában már állott ez az — akkor bizonyára erődítésszerű — épület, körülötte a parkot megkerülő árok, egyik oldalán patak. Akkor a Kékedyeké volt, a nagy király itt töltött valamelyik pestisjárvány idején egy telet. A kis falu szélén, erdő sarkán langyos, kénes forrás. Reumások már Mátyás korában is áztatták vizében beteg tagjaikat. Ma a Melczer családé a ház is, fürdő is, házasság révén szállott reá mind a kettő.

A park szélén kápolna. Tiszta, csendes ruhájú, értelmes arcú falusi nép zsúfolásig megtölti, ősz pap áll a szószéken. A felvidékről elüldözött piarista tanár. A tízparancsolatról prédikál. Ne ölj! Egyszerű, kerek, világos mondataira felfigyel falusi hallgatósága, de épülést találhatnak szavain az elmélyedésre képes városiak is! Pátosz nélkül szól, nem keresi a hatást sem betanult külsőségekkel, sem kicirkalmazott szólamokkal. Azt hiszem éppen ezért van akkora hatással híveire. Mindenki érzi hangján az őszinteséget, amelyből kicsendül a tiszta emberszeretet melódiája. Sokszor és sokfelé hallottam prédikálni. így ritkán. Az ilyen beszédekről kellene mintáznunk minden szónoklatot, amely a falun hirdeti Isten szavát!

E kivételes ember egyéniségét megismerve megérthetjük, hogy benne nem hivatalos állása viselőjét látja csupán a falu, hanem a tapasztalt tanácsadót, az önfeláldozó, betegek, aggok látogatására s minden apostoli munkára mindig kész keresztényt!

Hogy munkája még e jóra való nép körében sem könnyű, ahhoz tudnunk kell, hogy ez a nép, amely soha semmit sem lop — jóllehet mindenütt, kastélyban s falukon minden ajtó nyitva van, — lelkiismeretfurdalás nélkül dézsmálja a fát abban az erdőben, amelyben

¹ V. ö. Rapaich cikkével, Magy. Szemle.

mint famunkás dolgozik. Ez nem bűn, nem lopás szerinte: „Hisz ebből élünk, uram!“, mondja naivan, őszintén, a bűntudat legkisebb jele nélkül. Tudnunk kell azt is, hogy e határmenti területet az új határ egy csapással elvágtta természetes piacától, Kassától. Az itteni uradalmak p. o. a tejet Nyíregyházán kénytelenek értékesíteni. Itt sem kisebbek a határátlépési nehézségek, mint egyebütt.

Örömmel hallja az ember a falu szépszámú gyerekseregének értelmes válaszát minden kérdésre. Tanító és felesége lelkesen egészítik ki a lelkész nevelő munkáját.

Jegyző nincs, a legközelebbi orvos Gönczről (12 km) jár ide. A járási székhely országúton 25 km-re, csak száraz időben járható szekérúton 12 km-re van innen.

Napsütéses reggel, a völgyön kékes köd ül. Felmászom a Szurok-hegyre (645 m). A nap már magasan áll, mire felérek. Felszállt a köd, verőfényben csillog a kassai dóm bádogg kupolája (ide 20 km). A völgy megnyílt, Észak felől 3 ezüst szalag kígyózik felém: a Hemád, Tarcza, Ósva. Nyugaton, a párás látóhatáron inkább sejtem, mint látom a Tatra csúcsait!

A trianoni határon állok. Tőlem balra, le végig a hegyoldalon apró kis fehér pontok, a trianoni határ jelző kövei. A határon túl, egymástól alig néhány kilométerre hatalmas, emeletes vörös épületek sora hivalkodik: a cseh határőrség kaszárnyái. A Kassára vezető országutak határsorompói előtt bogárhátú kis fehér vityillók: a magyar határőrszerény kunyhói. Az idevalók úgy tudják: a cseh kaszárnyák pincéi bombaálló lőszerraktárat rejtegetnek.

Körülöttem kék szemű, szikár tót parasztok tisztítják a határsávot. „Túlról“ jöttek. Fontos a munkájuk: a gaztól szabadítják meg a fehér kövek környékét, nehogy valaki a bozótban határsértést kövessen el. Kedélyes, tempós viselkedésükön meglátszik, hogy nap-számba dolgoznak. Örömmel kapnak magyar, majd horvát szavamon — készséggel mutogatják a napsütéses falvakat: Abaújnádasd, Hernádsadány, Bárca, Enyicke, Nagyida...

Elköszönök tőlük. A szót magyar kísérom veszi át. Ott, a hegy lábánál, a határt nagy tisztás fogja át. Véletlenül egy napon tartott ott majálist a kékeddi magyar és az abaújnádasd! „csehszlovák“ iskola. A fiúk, kijátszva mestereik éberségét, előbb szóval csatáztak, majd nem respektálva a határ emelte kínai falat, nesze te magyar, nesze te cseh kiáltással parázs kis testvérháborút rendeztek. (A mi gyermekkorunkban a „cseh“ még az „osztrák“ gyűjtőszóban búj meg!)

Tovább megyek, jobbra. Itt a határmenti hegyek erdei a híres Károlyi uradalom vadászterületeit borítják. Ide látszik a határszélen a László-tanyai vadászkastély arrább a füzesi várrom (541 m). Leszállunk a hollóházai völgybe (320—400 m a tenger színe fölött.) A faluban még működik a környék kaolinját feldolgozó kőedénygyár. Valamikor úri kedvtelés és vállalkozó erő alapította, ma bérlők kezén van. Újabb hegymászás után Füzéren vagyunk. Újabb meglepetés útunk gazdag flórája után. Házigazdám egyik szobájának fala tele van a környék lepkéinek gazdag gyűjteményével. Van olyan species, amelynek több tucatnyi aberrációja adja meg a gyűjtemény kiállítá-

sának azt a színpompát, amely alig áll hasonló brazíliai kollekcióké mögött. Pedig úgy mondják, ott a legszínesebbek a lepkék. Még egy kapaszkodó, de megérte a fáradságot. Fent vagyunk Perényi Péter nádorfi koronaőr hajdani várának romjai közt. Finom, még elég ép gótikus kápolna maradványai állnak déli szárnyán. Középuitt keresztet emeltek annak emlékére, hogy a mohácsi vészt követő zavaros időkben e kápolna adott hajlékot a szent koronának.

Nem tudom, vájjon a Műemlékek Országos Bizottságának módjában áll-e a kápolna helyreállítását szorgalmazni — bizony megérné a ráfordított munkát és pénzt!

Talán érdekelheti a nyilvánosságot, hogy a felvezető kacskaringós út utolsó szakaszát egy lelkes pap vezetésével kis cserkészfiúk vajták a sziklába. A kirándulás romantikájához tartozott volna az e^v környéken elég gyakori viperával való találkozás is! A sors nem így akarta. Egyébként az itteni hegyilakók szerint a vipera félénk, ártatlan állat. Lépések zajára rögtön elmenekül s különös balszerencse kell hozzá, hogy valakit megmarjon!

Megfigyelésem szerint a legtöbb nagyvárosi ember szívesen tér vissza nyaralásáról téli hajlékába. Még akkor is, ha közel férközött hozzá a falu és jól érezte magát a határmenti falusi idillben. Sőt talán annál inkább fogja el a vágy a város után, minél szolidárisabbnak érzi magát a falusi néppel, minél őszintébben tárta az fel előtte baját, panaszát, vágyait.

Azt hiszem, olyanforma érzése támad ilyenkor, mint sok türelmetlen felnőtt embernek, ha járni nem tudó gyermeke csetlik-botlik előtte. Szeretné önállóvá tenni, talpra állítani, de nem lehet. Csak segíteni tud neki úgy-ahogy, csak bátoríthatja, de nem állíthatja lábra. Ez a kultúrában szerencsésebb városi ember tehetetlenség-érzése a kultúrától, jó közlekedéstől, kórháztól távolabb élő falusi ember ily téren való elesettségével szemben.

A nagyváros sok vonatkozásban olyan, mint valami ideális Potemkinfalva. Ragyogásával sokszor még a figyelő ember szemét is elkápráztatja és sok olyat eltakar előle, amit kint a falun, az állandó együttlét a néppel leplezetlenül tár fel előtte! A figyelő és érző városira csaknem mindig nyomasztóan hat a falu elmaradottságának szemlélete, különösen áll ez akkor, ha a mai határmenti bajok teszik szemében a szokottnál is sívárabbá a magyar falu képét.

A falu életének vicinális tempója bő alkalmat ad a megfigyelésre, a megfigyelésből részvét fakad, — a segíteni, változtatni nem tudó tehetetlenség gyorsvonatra ülteti a megfigyelőt. Ez az ütem már a nagyváros életének zakatolására emlékezteti. Ebben a zajban sok mindent felejt! Ha idelátszanak is Trianon határvései — a kontúrok halványabbak s nem rontják annyira a javulás reményének illúzióját, mint a szűkebbre szabott, kicsinyes élet napi robotjának átélése!

Vájjon mikor válnak valóra ezek a remények? Mikor adhatunk többet a falunak pusztá ígéretnél, bátorításnál, határon innen, határon túl?

HARDY KALMÁN